

SUN'IY INTELEKT ORQALI "NOTANISH ODAM" HIKOYASI ASOSIDA RASSKADROVKA YARATISH

Shohista Mahmudova

*O'zDSMI, "Ovoz rejissyorligi va
operatorlik mahorati" kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya. *Mazkur maqolada kinooperator mutaxassisining sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida tasviriy tafakkurini kengaytirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Muallif Shukur Xolmirzayevning "Notanish odam" hikoyasi asosida fotoraskadrovka usulida sahnalar yaratib, Chatgpt va Midjourney platformalarida yozilgan promptlar orqali vizual natijalarni taqqoslaydi. Tadqiqotda prompt yozish jarayoni kinooperatorning tasvirni oldindan modellashtirish, yorug'lik, rakurs va atmosfera yechimini aniqlashdagi muhim bosqich sifatida talqin qilinadi. Shuningdek, maqolada ingliz tilida yoziladigan promptlarning mazmuniy aniqligi, semantik tuzilishi va tasviriy ifoda kuchi tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish kinooperatorlik tafakkurining yangi bosqichini shakllantirib, ijodiy qaror qabul qilish madaniyatini rivojlantiradi.*

Kalit so'zlar: *kinooperator, sun'iy intellekt, prompt, AI, fotoraskadrovka, tasvir, yorug'lik, vizual tafakkur, ijodkorlik.*

Taraqqiy etayotgan zamonda AI texnologiyalari kinooperatorlarga ham keng imkoniyat yaratdi. Kinooperator mutaxassisi sun'iy intellekt orqali prompt yozib realistik rasskadrovka yarata olish imkoniyatiga ega. Sun'iy intellekt bilan ishlaganda prompt - bu yozma ko'rsatma, buyruq yoki topshiriq. Bu maqolada Shukur Xolmirzayevning "Notanish odam" hikoyasi asosida Sun'iy intellektga prompt yozib, rasskadrovka asosida analiz qilamiz. Hozirgi kunda foydalanish mumkin bo'lgan platformalar juda ko'p ulardan Midjourney, Nanobanana, Kreo.ai, Leonardo.ai, Runway, Pika, Sora, Veo3 video va foto promptlarini yaratish uchun optimal hisoblanadi. Afsuski bu platformalar hozircha promptlarni ingliz tilida qabul qiladi.

Shukur Xolmirzayevning "Notanish odam" hikoyasi nafaqat adabiy matn sifatida, balki vizual tafakkur uchun ham boy manba hisoblanadi. Bu hikoyani kinooperator nigohi bilan o'qiganda, har bir epizod sahnaga, har bir so'z esa tasvirga aylanadi. Muallifning tasviriy uslubi, tabiat manzaralarini tahlil qilishdagi aniqligi va detalga bo'lgan e'tibori kamera qarashiga yaqin turadi. Shu sababli "Notanish odam" — bu o'zi ichida allaqachon film tili yashiringan hikoya.

Hikoya boshlanishi – yomg'ir, shamol, bahor havosi – kamera uchun tayyor kirish sahnasidir. Operator uchun bu kadrda yorug'lik va kayfiyat uyg'unligi muhim. "Bahor havosi-da, bir sevalab o'tar", degan jumla yumshoq, diffuz nurlarni, past kontrastni, sovuq rang palitrasini eslatadi. Ammo keyingi satrlarda yomg'ir "shunday quyib

berdi” degan joyda yorug‘lik keskin o‘zgaradi — yorug‘likning dramatik kontrasti paydo bo‘ladi. Bu o‘zgarish operator uchun syujetdagi ichki burilishni ifodalovchi yorug‘lik belgisidir.

Yigitning yomg‘irda qolib, “ikki yuz qadamcha naridagi jarni” ko‘rishi — bu kamera harakatining sababini beradi. Kadr uzoq plan bilan boshlanib, keyin panoramali harakat orqali jar tomon harakatlanadi. Kamera yuqoridan pastga qaragan holda, shuvoq isi va tutun tasviri orqali nafaqat fazoni, balki hid va issiqlikni ham sezdiradi. Bunda operator diqqat markazini havodan yerga, kenglikdan yaqinlikka o‘tkazadi. Bu esa hikoyaning semantik o‘qini — “beparvolikdan anglashga” o‘tishni vizual tarzda aks ettiradi.

Kamar ichidagi sahna — hikoyaning vizual markazi. Operator uchun bu sahna yorug‘lik kontrasti orqali ruhiy holatni ifodalaydi: tashqaridagi sovuq, kulrang yomg‘ir fonida, ichkarida issiq, qizg‘ish olov nuri. Olov — bu insoniylik, mehr, ruhiy iliqlik ramzi. Kamera bu sahnada odatda olov ortidan, ya’ni “fire-back light” uslubida joylashadi: bu orqali olovning yaltirashi, yuzlardagi issiqlik, tutun orasidagi siluetlar hissiy kuch beradi. Operator olovni faqat yorug‘lik manbai sifatida emas, balki ruhiy aksent sifatida ko‘rsatadi.

Yigit va notanish odam o‘rtasidagi suhbat — psixologik dramaturgiya markazidir. Operator uchun bu sahna “ikki qirrali” rakurs talab qiladi. Kamera navbat bilan ularning yuzlariga yaqinlashadi — shot–reverse shot usuli qo‘llanadi. Yigitning yuzidagi sovuq rang nurlari uning ichki noaniqligini, notanish odamning yuzidagi iliq tonlar esa uning tajribasini ifodalaydi. Har ikki kadrda olov aksining yuzda o‘ynashi — dialogning hissiy ritmini belgilaydi.

Hikoyaning eng kuchli operatorlik sahnasi yomg‘ir va suv oqimining tasviri. “Kamarning pesh burunidan loyqa suv sharillab to‘kilyapti” degan satrlar — bu makroplan, tovushli atmosfera va harakat detali uchun imkoniyatdir. Kamera suv oqimini detalda ko‘rsatadi, fon tovushida yomg‘ir, loy va shuvoqning tovushi birlashib, tabiiy “sound design” yaratadi. Bunday sahna operator uchun naturalistik kino tilini yuzaga chiqaradi — tabiiy yorug‘lik, kamera titrashi, suv tomchilari kadrda.

Notanish odam soy bo‘yida o‘tin terayotgan kadr – hikoyaning falsafiy markazidir. Kamera uzoq planda, yomg‘ir ortidan turib kuzatadi. Bu simbolik kuzatuv — insonning mehnati va xayrixohligi, tabiat bilan uyg‘unlikning belgisi. Rakurs balanddan pastga qaragan — bu orqali kamera insonni yerdan, tabiat bag‘ridan ko‘rsatadi, uni ulug‘laydi.

Hikoyaning yakunida quyosh chiqadi. Operator uchun bu sahna — rang palitrasining transformatsiyasi: sovuq kulrangdan oltin-sariq tonlarga o‘tish. Quyosh nuri faqat tabiatni emas, inson qalbini ham yoritadi. Yigit kamarda turib, quyosh ostida qolgan o‘tinlarga qaraydi — bu yakuniy ramziy kadr, “zoom out” orqali berilsa, hayotning davomiyligi, insonning anglash jarayoni ifodalanadi.

Zamonaviy kinooperator uchun bu hikoya nafaqat adabiy, balki AI-prompt asosidagi fotoraskadrovka mashqi sifatida ham qimmatli. Leonardo.ai yoki Krea.ai kabi platformalarda ushbu sahnalarni prompt orqali yaratish, operatorni kompozitsion fikrlashga, rang, yorug‘lik va atmosfera uyg‘unligini oldindan his qilishga o‘rgatadi. Prompt yozish jarayoni — bu aslida tasviriy dramaturgiyani so‘z bilan boshqarish jarayoni.

“Notanish odam” hikoyasini operatorlik nuqtai nazaridan o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, Xolmirzayev matnida kamera tili, yorug‘lik dramaturgiyasi va kadr kompozitsiyasi allaqachon yashirin holda mavjud. Hikoya kinooperator uchun insoniy iliqlikni yorug‘lik bilan, saboqni kompozitsiya bilan, ruhiy o‘zgarishni rang bilan ifodalash darsi bo‘lib xizmat qiladi. AI texnologiyalari esa ushbu badiiy jarayonni modellashtirish va tahlil qilishning yangi vositasidir. Shunday qilib, “Notanish odam” nafaqat adabiy asar, balki operator uchun vizual tafakkur laboratoriyasidir.

“Notanish odam” (Shukur Xolmirzayev) Fotoraskadrovka jadvali

	Sahna / Vaziyat	Kamera rakursi	Yorug‘lik	Harakat / Atmosfera
1	Yigit yomg‘irli yo‘lda ovga ketmoqda	Uzoq plan (panorama), kamera orqadan	Tabiiy, sovuq ranglar	Yomg‘ir yog‘moqda, shamol esmoqda, yigit loy yo‘lda yuribdi
2	Yomg‘ir kuchayadi, yigit ho‘l bo‘ladi	O‘rta plan kamera yon tomondan	Bulutli diffuz nurlar	Yigit ust boshiniyoqmopqchi, lekin foydasiz
3	Yigit jar tomon yuguradi	Yuqoridan pastga qaragan rakurs	Loyqa tutunli havo	Tuman, uzoqdas tutun ko‘rinadi
4	Kamar ichida gulxan yonib turibdi	Ichki plan kamera olov ortidan	Issiq va sovuq yorug‘lik kontrasti	Yigit kirib olov yoniga cho‘nqayadi
5	Notanish odam eshagining ayilini bo‘shatmoqda	O‘rta plan yon rakurs	Tabiiy yorug‘lik chetdan olov nuri	Odam tinch, yigitga qaraydi
6	Suhmat: “yo‘l bo‘lsin yigit?”	Yaqin plan (dialog)	Olov yoritgan yuzlar	Kamera navbat bilan ularning yuziga o‘tadi
7	Yomg‘ir kuchayadi suv oqmoqda	Umumiy plan (yomg‘ir)	Tabiiy sovuq	Loyqa suv oqadi, tabiat tovushi eshitiladi
8	Notanish odam o‘tin terishga chiqadi	Umumiy plan (yomg‘ir)	Nam havo tumanli fon	Ikkalasi jim, yomg‘ir yog‘moqda
9	O‘t boshida sukunat	Ichki plan olov markazda	Iliq yorug‘lik tinch ohang	Ikkalasi jim, yomg‘ir yog‘moqda

Endi biz shu foto rasskadroverka jadvalini AI orqali har bir kadrda mos rasm yasashga ishlatib ko'ramiz. Men ushbu promptlarni *Midjourney* tasvir generatorlarini bepul versiyasida taxlil qilib ko'rdim:

“Prompt :

Generate 12 images one by one, not in one frame.

Aspect ratio: 16x9.

Cinematic realistic style, HDR, shot on Canon R5, depth of field, natural color grading, dramatic lighting.

Setting: Uzbekistan mountains after rain, fog, riverbanks, and a small 5x6 m brick stable with brown tin roof, wooden door, warm firelight inside.

Characters:

- 1) Stranger – Tom Cruise, 40s, rugged face, wearing light-gray coat.
- 2) Boy – young Macaulay Culkin with brown eyes, wet hair, wearing simple hunting clothes.

Weather: rainy, foggy, cold blue tones, later warm sunrise.

Follow montage logic, varied camera shots and angles.

Use psychology of light and color: blue-gray = struggle, orange firelight = warmth, golden sunrise = peace.

	-- FRAME 1 --	Extreme wide shot (EWS): rainy Uzbek mountain valley, mist and gray sky. The boy walks alone with a rifle. Cold blue tones, lonely mood.
	-- FRAME 2 --	Wide shot (WS): camera behind the boy, walking through wet grass, heavy rain blurring the lens. Soft light diffusion.
	-- FRAME 3 --	Close-up (CU): boy's wet face, brown eyes searching for shelter. Shallow depth of field, raindrops on eyelashes.
	-- FRAME 4 --	High drone wide shot: boy sees a small brick stable down the ravine. Warm orange glow inside contrasts with dark rainy surroundings.
	-- FRAME 5 --	Medium tracking shot: boy walking toward the shelter, muddy path, camera at waist level, handheld motion. Dramatic realism.
	-- FRAME 6 --	Interior wide shot: warm firelight fills the small stable. Man kneels by his donkey, smoke in the air. Orange and gray contrast.
	-- FRAME 7 --	Over-the-shoulder shot: boy enters, seen from behind the stranger's shoulder. Fire in foreground, boy lit by cool daylight from door.
	-- FRAME 8 --	Medium two-shot: both sitting by the fire, talking. Warm and cold tones blend — symbolizes wisdom meeting youth.
	-- FRAME 9 --	Close-up insert: boy's hands near fire, steam rising, showing warmth and emotional calm.

Lighting and mood transition: cold rain → warm fire → bright sunrise.

Realistic, emotional, cinematic storytelling.”

Kinooperator tasvirga olish jarayonida xayotda o‘z oldiga qo‘ygan maqsadlariga yetuvchi masalalarini yechib yuqori sifatli kinovideo filmlar yaratishi mumkin. Xoh u roman bo‘lsin, xoh xikoya bo‘lsin, tasviriy san‘at asari yoki kinofilm bo‘lsin, badiiy asar ustida ish olib borar ekan ijodkor atrof olamni shunchaki aks ettirishni emas, balki

uning mohiyatini turli ifodalar orqali ochib berishga, badiiy obraz yaratishga intiladi. Bu yoʻlda u asosiy diqqatini shunchaki voqelik yoki tasavvurning alohida qismlariga, elementlariga emas, balki eng avvalo borliqni obrazlar orqali ifoda etishga, uni oʻz tasavvur mahsullari bilan sintez qilish orqali yangi shaklda, yangi maʼnoda aks ettirishga intiladi. Ijodkor, oʻzining obrazli tafakkur etishi, ifoda etiladigan obektga boʻlgan munosabati natijasida, uning alohida xususiyatlariga, belgilariga intuitiv ravishda eʼtibor beradi va uning yashirin qirralarini ochib beradi.

Sunʼiy intellekt kinooperator tassavvurini taxlil qilishga ham katta imkoniyat yaratadi. Sunʼiy intellekt yordamida rasskadrova yaratish jarayoni hozirgi kunda kinooperatorning eng muhim koʻmakchi vositalaridan biriga aylanishi mumkin. Bu jarayonda eng katta rolni kinooperator tili, yaʼni dramaturgiya, kamera harakati, yorugʻlik va kompozitsiya elementlarini aniq ifodalash egallaydi. Operator har bir promptni yozayotganida chuqur ifoda vositalarni anglata olishi zarur, shundagina mukammal tasvir yarata oladi. AI uchun rasskadrova prompti oddiy matn emas — bu kino tilida yozilgan vizual buyruq. Operator qanchalik aniqlik bilan rakurs, yorugʻlik, optika va kayfiyatni anglata olasa, rasskadrova shunchalik professional chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Исмаилов А.И. “Кинотелеоператорское мастерство” Ташкент 2004-г.
2. Kamola Xidirova “Kinoteleoperatorlik mahorati” oʻquv qoʻllanma Toshkent 2017-y.
3. AI-Assisted Animation Storyboard Design and Automated Storyboard Generation 2025 y.

Manba:

<https://tafakkur.net/notanish-odam/shukur-xolmirzayev.uz>

<https://chatgpt.com/>

<https://www.midjourney.com/>